

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

Ob življenjskem jubileju prof. dr. Lovra Šturma
Jože Olup

Article information:

To cite this document:

Olup, J. (2018). Ob življenjskem jubileju prof. dr. Lovra Šturma, Dignitas, št. 45/46, str. 7-13.

Permanent link to this document:

[https://doi.org/ 10.31601/dgnt/45/46-2](https://doi.org/10.31601/dgnt/45/46-2)

Created on: 07. 12. 2018

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Ob življenjskem jubileju prof. dr. Lovra Šturma

mag. Jože Olup

Niso tako daleč časi, ko sta nekaj veljala dana beseda in stisk roke. Tak je bil način sobivanja v naših krajih in na tak način so se oblikovali medsebojni odnosi, tudi v poslovnih in pravnih zadevah. To je bil čas pred vmesnim pojavom brezpravja in čas, ko beseda ni imela posebne teže. Še tako obsežna in z vsemi potrebnimi pravnimi formulacijami napisana pogodba v tem času ni imela posebne vrednosti za svojo izpolnitev. Kot mož, ki vedno pošteno drži svojo obljubo, ki jo je potrdil s stiskom roke, mi je bil v mladosti, v pogovorih v domačem okolju, predstavljen gospod Šturm, oče našega jubilanta, univ. prof. dr. Lovra Šturma. Ker so bila tudi prizadevanja moje vzgoje v tem duhu, saj mi zgledov ni manjkalo, sem bil vesel, da mi je bil pri moji prvi zaposlitvi na Inštitutu za javno upravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani za mentorja dodeljen prav dr. Lovro Šturm. Od tega je sedaj že več kot štirideset let, najino sodelovanje pa v različnih oblikah praktično poteka nepretrgoma, vse do danes. Ker sem bil s strani uredniškega odbora revije *Dignitas* in prof. dr. Petra Jambreka povabljen k sodelovanju pri opisu utrinka o delu dr. Lovra Šturma, v katerem lahko izrazim tudi svoj izvirni odnos do jubilanta skozi vsa ta desetletja spremljanja njegovega dela in delovanja, ne morem mimo svojega temeljnega spoznanja o slavljencu, kaj pomeni bodisi prirojen ali pa privzgojen čut za poštenost in pravičnost in s tem spoštovanje dane besede, kar bi sicer v sferi prava moralo veljati kot aksiom, pa je še vedno tako redka vrednota. Čutim se počaščenega, da lahko ob tej priliki izrazim nekaj misli, ki se oblikujejo pri opisu osebe, ki je na svojem torišču delovanja zapustila tako neizbrisen pečat, da se posledice njegovega uvida v razvoj dogodkov, praktično po petih desetletjih, šele danes v večji popolnosti in celovitosti uresničujejo. V mislih imam seveda njegov prispevek na področju

oblikovanja upravnih informacijskih sistemov in njihovo upravljanje s pomočjo sodobne tehnologije v Sloveniji.

Uvodnega razmisleka pa nikakor ne morem skleniti, ne da bi pri tem opozoril na lastnost in prizadevanja dr. Lovra Šturma, ki v akademskih krogih skoraj nima primerjave. To je njegov trud pri iskanju sodelavcev, ki jih je navduševal za raziskovalno delo na področju uprave v najširšem smislu. Posledice teh njegovih prizadevanj so vidne na vsakem koraku. Takrat mladi ljudje, ki jim je odpiral možnosti za lastno uveljavitev, so danes univerzitetni profesorji, ustavni sodniki, najdemo jih med uglednimi politiki in v množici priznanih upravnih in pravnih strokovnjakov. Njim je omogočal poglobljene študije v tujini, celo preko finančno podprtih projektov OECD, kar je še danes težko predstavljivo. Njegova vnema pri iskanju številnih sodelavcev pa ni bila omejena zgolj na znanstvenoraziskovalnem področju: naj na tem mestu samo omenim hvaležnost mnogih, ki jih je navdušil za svet miselnih kombinacij in jim celo iz japonske prinašal dragoceno literaturo, ki jim je omogočila enakovreden nastop na mednarodnih tekmovanjih. Podrobnosti o tem bomo verjetno zvedeli še od drugih povabljenih k sodelovanju, zato se sam vračam k temi, ki je po mojem mnenju najbolj zaznamovala življenjski opus dr. Lovra Šturma, to pa je posodabljanje upravnega dela.

Eno temeljnih izhodišč, ki omogoča razumevanje kasnejših Šturmovih prizadevanj, je spoznanje, da si je težko zamisliti funkcioniranje upravne organizacije brez sistematičnega načrtovanja njene delavnosti. Nadaljuje z ugotovitvijo, da tradicionalne tehnike načrtovanja posvečajo največ pozornosti časovnemu faktorju. Takemu načinu pa izraža nezaupanje, pomanjkljivost pa je zlasti opazna pri realizaciji plana. Zaradi tega, ker ni upoštevana notranja medsebojna povezanost celotnih načrtovanih operacij in njihove vzporedne logične zveze, nastane mnogokrat zelo težak problem ugotavljanja odgovornosti. Težko je ugotoviti, kdo je odgovoren, če naloge niso izpolnjene v predvidenem roku, in kdo odgovarja za škodo, ki nastane zaradi neupravičenega odlašanja pri izvrševanju načrtovanih nalog. Pri tako opisanem problemu se mi nehotе prikaže pred očmi sedanja semaforizacija vladnega dela. Šolski primer, kako nek sistem ne sme delovati, če želi biti učinkovit, in to danes, ob vsej računalniški podpori, ki jo imajo vladne službe. Vedeti moramo, da je o pomanjkljivostih takega delovanja Šturm svaril leta 1969. Izhod je videl v metodi mrežnega planiranja in ga

na Inštitutu za javno upravo pri Pravni fakulteti tudi uvedel. Metoda mrežnega planiranja se uporablja pri vodenju in usmerjanju sestavljenih dinamičnih procesov. Taki procesi pa so prav gotovo raziskovalni projekti in še kako tudi vladno delo. Pri realizaciji nalog na ključni termin, pri dr. Šturmu ni nikoli gorela rdeča luč na semaforju. Seveda se nam v tistem času še sanjalo ni o kakšni računalniški podpori, kot jo poznamo danes. Mimogrede, te Šturmove ideje so bile zapisane na predvojnih pisalnih strojih Underwood iz Ameriške povojne pomoči, zato je bila potreba po posodabljanju upravnega in pisarniškega dela pri nas nujna.

V tistem času se je dr. Šturm udeleževal številnih mednarodnih posvetov, ki so obravnavali uvajanje računalniške tehnologije v delo državne uprave. O teh vprašanjih je tudi tekoče pisal, največ v Vestnik inštituta, in seznanjal slovensko strokovno javnost o evropskih in svetovnih tokovih na tem področju. V Sloveniji smo bili tako tekoče seznanjeni z najsodobnejšimi dosežki drugod po svetu in s teoretičnega vidika nismo zaostajali za nikomer. Zaradi njegovega stališča, da avtomatska obdelava podatkov s pomočjo sodobne računalniške tehnologije postaja vedno pomembnejše organizacijsko sredstvo v javni upravi, se je prvi začel povezovati z mladimi inženirji, ki so tudi pri nas pričeli razvijati računalniško tehnologijo. Posledica tega sodelovanja je bilo odkrivanje možnosti uvedbe računalnikov v delo državne uprave, dr. Šturm pa je neutrudno začel organizirati izobraževalne seminarje za upravne delavce po vsej Sloveniji. Ogromno znanja se je takrat pretakalo iz teorije v prakso in pripravljalo teren za inštalacijo prvih računalnikov.

Danes se zdi samo po sebi umevno, da upravni delavec po prihodu v pisarno najprej odpre računalnik. Pri tem se mu verjetno ne zastavi vprašanje, kakšen je bil razvoj v Sloveniji, da je danes na povsem enaki ravni kot katerikoli upravni delavec kjerkoli v Evropi ali drugod. Zasluga za to samoumevnost pa tiči v dr. Šturmovi zavzetosti, da je za optimalno uporabo računalniške tehnologije v javni upravi potrebno marsikaj spremeniti v obstoječi upravni organizaciji in v izobraževanju upravnih strokovnjakov. Ugotavljal je, da so strukturalne spremembe znotraj javne uprave izredno važne, vendar pa se le z njimi ne da uresničiti zastavljenih ciljev, to je modernizacije upravnega dela s pomočjo računalniške tehnologije. Enako ali pa še bolj pomembno se zdi spoznanje, da je strukturnim spremembam, ki zadevajo organizacijo upravnih organov

in način reševanja upravnih nalog, potrebno prilagoditi tudi veljavno zakonodajo. Ta potreba pa je bila izražena leta 1981, in to že na pisalnem stroju IBM z vrtljivo glavo, kot posledica analize številnih predpisov, iz katerih so bile izluščene upravne naloge in opravila.

Od tedaj naprej je bil razmah uporabe računalniške tehnologije v državni upravi nezadržen in splošen na področju populacijskih evidenc, prostora in financ. Izjemne organizacijske sposobnosti dr. Šturma so prispevale k povezovanju različnih institucij v Sloveniji, zlasti iz Maribora, Celja in Ljubljane. Povezoval je strokovnjake različnih strokovnih profilov, od elektroinženirjev, ekonomistov in geodetov do zdravstvenih delavcev in seveda pravnikov, od katerih je imel vsak svoje poslanstvo pri končnem oblikovanju upravnih informacijskih sistemov, katerih končni cilj je bila integrirana obdelava podatkov. Da so tako različni profili strokovnjakov lahko delovali usklajeno k skupnemu cilju, je bilo treba doseči skupna izhodišča, ki so vodila vsakega posameznika pri svojem delu, da so bili prispevki kompatibilni. Med prvimi izhodišči je bila postavljena zahteva po enostavnosti pri sestavljanju predpisov. To zahtevo je treba razumeti v razmerah tedanjih tehničnih sposobnosti računalnika, ko je bilo treba osrednjo spominsko enoto računalnika uporabljati izjemno racionalno. Pri tem gre kazuistika težko vštric z avtomatsko obdelavo podatkov. Izrednega pomena je zahteva, naj se uporabljajo enaki pojmi tudi v različnih pravnih aktih, če se ti nanašajo na enake pravne značilnosti ali na enaka dejanska stanja. Naj pojasnim pomen tega načela. Če je ta zahteva izpolnjena, če se uporabljajo enaki izrazi za istovrstna dejanska stanja, ki jih urejajo različni pravni predpisi, je moč uporabiti dejanske podatke, ki so že registrirani v računalniškem sistemu. Tako se bistveno olajša možnost za integrirano obdelavo podatkov v javni upravi. Za dodatno prednost se je štelo še znatne prihranke pri času, potrebnem za računalniško obdelavo podatkov, ker pri integrirani obdelavi podatkov ni potrebno ponovno vnašati že znanih podatkov preko relativno počasnih perifernih vhodnih enot računalniškega sistema. Načela, ki jih je priporočal dr. Šturm zakonodajnim organom pri sprejemanju predpisov, sodijo v čas, ko še nismo točno vedeli, kakšni bodo končni rezultati uvajanja računalnikov v delo javne uprave. Zato naj na tem mestu opozorim še na eno pomembno načelo, ki ni izgubilo veljave. Glede stvarnih okoliščin in dejanskih stanj, ki so predmet pravnega urejanja, velja, naj se

predpisi navezujejo na takšne stvarne okoliščine, ki jih je lahko ugotoviti, ter na taka dejanska stanja, ki se ne spreminjajo ali pa le redkokdaj. Podatke o dejanskih stanjih se je v večini primerov iskalo na konvencionalen način. Zato si je bilo treba prizadevati, da tovrstne delovne postopke poenostavimo tako, da uporabimo čimveč že zbranih dejanskih podatkov. Skratka, to je bil čas zbiranja podatkov. Zato je bila razumljiva zahteva dr. Šturma, da je treba na vsak način olajšati strojno zajemanje podatkov o dejanskem stanju. Predpisi, ki uvajajo ponavljajoče se zahteve ali obveznosti tretjih oseb, naj se naslanjajo na značilnosti dejanskih okoliščin, ki so nespremenljive ali se le redkokdaj menjajo. To je bilo treba povedati, saj je bilo le na ta način moč omejiti na najmanjšo možno mero delo služb za ažuriranje podatkov, prihranilo se je ročno delo in računalniški čas. Ta prizadevanja sodijo v čas računalniške nepismenosti in številnim odporom uvajanja računalnikov v delo javne uprave. Ko je bilo na Inštitutu zbranega že dovolj gradiva, da bi eksperimentalno lahko prikazali širšemu občinstvu možnosti uporabe računalnika, se je dr. Šturm želel dogovoriti s svojim kolegom, profesorjem na sosednjem inštitutu, ki pa je za svoje aplikacije že uporabljal računalnik, da bi lahko preko tega izvedli svojo prezentacijo. Ugledni profesor ga je gladko zavrnil, da je računalnik za računanje, ne pa za vodenje upravnih evidenc. Seveda je kasneje priznal svojo zmoto. Prav tako je dr. Šturm nalletel na močna nasprotovanja pri prizadevanjih kompjuterizacije zemljiške knjige. Ugledni profesor ga je zavrnil z argumentom, da to potem ne bo več knjiga. Dr. Šturm je bil potrpežljivo na stališču, da ignoriranja novih spoznanj in načel ne moremo več zagovarjati. Pri tem je izhajal iz spoznanja, da ne gre za to, da bi se zakonodaja prilagodila računalnikom, ampak le za smiselno sintezo med izpolnitvijo sodobnih, pravnih in strokovnih zahtev po eni plati in prilagoditvijo na moderno in optimalno izvrševanje upravnih nalog po drugi. Tako dosežemo številne prednosti, zlasti pri nižjih stroških, pri manjšem številu upravnih delavcev, pri hitrosti, točnosti in zanesljivosti podatkov. S svojimi teoretičnimi prizadevanji in oblikovanjem načel pri postopnem uveljavljanju sodobnih pripomočkov v delo javne uprave je želel doseči omejitve ročnih pripravljalnih in zaključnih opravil, olajšanje programiranja in smotrno izrabo računalniškega sistema. Prepričan je bil, da očitne prednosti posodobitve upravnega dela opravičujejo zahtevo po seznanjanju in uporabi načel o tem, kako oblikovati pravne in dru-

ge normativne predpise, da jih bo moč izvrševati tudi s sodobno računalniško tehnologijo.

Kot ekspert OECD je dr. Šturm širil svoje znanje po vsem Balkanu, vse do Turčije. Tudi njim je pomagal razvijati upravne informacijske sisteme. Toda od vseh teh držav je danes samo samostojna država Slovenija članica Evropske skupnosti. Danes so možne medsebojne primerjave. Tako lahko ugotovimo, da smo z vsemi članicami na področjih, ki jih je razvijal dr. Šturm, več kot enakovreden partner. To nam je omogočilo dokaj hiter prenos schengenskih meja Evropske skupnosti na zunanje meje države Slovenije, kjer bodo ostale še zelo dolgo. Populacijski informacijski sistem je bil od vsega začetka koncipiran tako, da je bil kompatibilen z najbolj razvitimi državami Evrope. V podkrepitev te trditve bi lahko navedel vrsto dejstev, vendar bi se preveč oddaljil od namena tokratnega prispevka. Zato se raje vrnem k našemu jubilarantu. Dejstvo, da takratna država ni bila pod embargom uvoza računalniške opreme, je dr. Šturm izkoristil za uresničevanje idej po avtomatizaciji upravnega dela. V ta namen je potoval v pomembne centre po svetu in tudi njegova ekipa sodelavcev je bila neprestano na poti zaradi pridobivanja potrebnih dodatnih znanj in izkušenj. Na ta način so se vzpostavljali številni stiki in tuji strokovnjaki so radi prihajali v Slovenijo kot predavatelji na različne seminarje, ali pa kar v državne institucije s konkretnimi rešitvami. Znanje in vedenje se je s tem širilo tudi na študente, saj jih je znal dr. Šturm vedno pritegniti k sodelovanju, bodisi na raziskovalnem področju ali pa izobraževalnem s sodelovanjem na predavanjih. Dr. Šturm je na Inštitutu za javno upravo gostil vrsto odličnih tujih strokovnjakov. Vsak je pustil svoj pečat, tu pa želim omeniti le enega. To je bil Herbert Simon, dobitnik Nobelove nagrade za leto 1978. Inštitut za javno upravo je obiskal leta 1971, ko je imel v Ljubljani uvodni referat na kongresu mednarodne zveze za obravnavanje podatkov (IFIP). Zanimivo pri tem je, da so oba, Nobelovega nagrajenca in našega jubilaranta, zanimala identična vprašanja s področja javne uprave. Na področju lokalne uprave so to zlasti vprašanja organizacije in delovnih metod v občinski upravi, vedenje in ravnanje vodstvenih funkcionarjev in upravnih delavcev. Naravnost neverjetno je, kako smo pod vodstvom dr. Šturma delovali pri koncipiranju upravnih informacijskih sistemov v duhu Simonovega stališča, da naj se preučevanje uprave od postavljanja abstraktnih domnev preusmeri v faktološke in empirične raziskave. Simon opozarja, da ne moremo

ugotavljati nekih splošno veljavnih načel o upravljanju in da se jih ne da uporabljati, dokler niso opravljene osnovne empirične raziskave. Mednje sodijo predvsem raziskave o bistvu upravnega odločanja in o omejitvah, ki jih vsiljujejo pogoji. Prav to pa so bila metodološka vprašanja, ki se jih je loteval tudi dr. Šturm, preden je bil storjen naslednji korak na poti k avtomatizaciji upravnega dela.

Desetletje vztrajnih prizadevanj na področju informatizacije javne uprave ni bilo usmerjeno zgolj na iskanje upravnih nalog in opravil, ki jih je možno avtomatizirati, ter na ustrezno tehnološko opremljenost, ampak tudi na številna spremljajoča vprašanja. Tu naj omenim predvsem področje varstva in zavarovanja podatkov. Tudi tu je oral ledino in se polno zavedal odgovornosti upravljalcev podatkov in možnosti zlorab, če se sočasno ne razvijajo tudi kavtele za zavarovanje lastnika – nosilca teh podatkov. Posebno pomembno pa je njegovo delo pri oblikovanju slovarja slovenskih besed za številne pojme, ki so nastajali vzporedno z uvozom sodobne tehnologije. Skrb za jezik je sploh rdeča nit njegovih del in zahteva do sodelavcev. Interdisciplinarna usmerjenost dr. Šturma se je v naslednjem obdobju širila še na številna druga področja, če omenim samo pravo varstva okolja in varstvo človekovih pravic. Zavedam se, da je za tako priložnost možen le fragmentaren prikaz opravljenega dela, ki je ogromno, pa vendar menim, da se tudi iz tega lahko izlušči vsa širina razmišljanj dr. Šturma o problemih, ki zadevajo vso slovensko družbo in posameznika.

Dr. Šturm je nekoč o maloprej omenjenem Nobelovcu Herbertu Simonu zapisal, da se v neposrednih stikih in v osebnih razgovorih z njim lahko prepričamo o izredni razsežnosti njegovega znanja, o globini in sestavljenosti problemov, ki se jih loteva, ter o njegovi veliki osebni skromnosti. Vse te lastnosti so imanentne tudi dr. Šturmu. Toda ob branju njegovih del opazimo še nekaj. Že v tem skromnem prispevku smo spoznali, da so bila vodila njegovega dela načela. Predlagane odločitve utemeljuje z načeli. Številnih načel pa ni uveljavljal le pri svojem znanstvenoraziskovalnem delu, ampak tudi z nami, svojimi sodelavci. Pričakoval je natančnost, skrbnost, pravočasnost, kar je s svojo odprtostjo za pomoč tudi osebno omogočal. Vse te osebne lastnosti, posredovane s prefinjeno hudomušnostjo, so bile nalezljive in sem se jih vsaj nekaj nalezal tudi sam. V življenju so mi ta spoznanja zelo koristila in zato sem jubilanu dr. Šturmu od srca hvaležen.